

LBRIS

We know
books

HANS URS VON
BALTHASAR

DIALOG SOLITAR

MARTIN BUBER
ȘI CREȘTINISMUL

Traducere de
Maria-Magdalena Anghelescu

 Galaxia Gutenberg

LBRIS

We know
books

Colecția HANS URS VON BALTHASAR
este coordonată de ALIN TAT

EINSAME ZWIESPRACHE
Martin Buber und das Christentum (1958)

© Johannes Verlag Einsiedeln, Freiburg, 1993

© 2025 by Editura Galaxia Gutenberg

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VON BALTHASAR, HANS URS

Dialog solitar. Martin Buber și creștinismul /
Hans Urs von Balthasar

Târgu-Lăpuș: Galaxia Gutenberg, 2025

ISBN 978-630-337-115-3

I. Anghelescu, Maria-Magdalena (trad.)

www.galaxiagutenberg.ro

Editura Galaxia Gutenberg

435600 Târgu-Lăpuș, str. Florilor nr. 11

Tel.: 0733-979383, 0723-377599

E-mail: contact@galaxiagutenberg.ro

PRINTED IN ROMANIA

CUPRINS

Prefață / 7

Despre note / 9

Personajul și opera / 11

Glasul originii / 19

Principiul profeticului / 39

Principiul sacramentalului / 63

Israel și neamurile / 89

Misiunea lui Israel / 117

La sfârșitul cuvintelor / 145

Personajul și opera

Martin Buber este una dintre figurile fondatoare ale timpului nostru. Majoritatea celor care au cunoscut bogăția operei sale literare și au experimentat fascinația personalității sale remarcă un aspect al lui: înțeleptul, filosoful religiei și antropologul care a formulat principiul dialogic, genialul traducător al Scripturii care a împlinit ceea ce își doriseră un Hamann, un Herder, romanticii, dar nu au realizat: o germanizare a ebraicii în care să răsune geniul vechii limbi semitice fără a ofensa germana. Și mai mult: neobositul salvator și inovator al tradiției hasidice, al cărei interpret s-a făcut totodată; în fine, teoreticianul și „teologul” iudaismului contemporan. Ei văd faptul incontestabil că Martin Buber nu este doar încă un scriitor evreu care și-a adjudecat locul în Panteonul literar german, ci că acesta unul – ca singurul – s-a afirmat timp de o jumătate de secol în prima linie a scriitorilor germani prin faptul că a reprezentat esența și natura omului evreu ca atare și a știut să îi mențină locul în toată ura cea oarbă față de evrei.

Trebuie să clarificăm însă de la început ce înseamnă, după încercările aproape exclusiv de asimilare de până atunci ale unor evrei educați – de la Moses Mendelssohn la nepotul său romantic și saloanele Biedermeier până la filosofii de la sfârșitul secolului, până la Hermann Cohen – de a dovedi că adevăratul spirit evreiesc este cel umanitar, ce înseamnă faptul că acum are loc această întoarcere la specificitate, această reflecție la ceea ce este distinctiv, prezentată însă într-o germană clasică, care se îndepărtează total de fatala iudeo-germană a atâtor literați și care, atât în formă, cât și în conținut este potrivită să respingă prejudecățile la fel de fatale împotriva evreilor. Au existat, pe lângă Buber, și alții care au ridicat aceeași pretenție, cu o forță și o profunzime asemănătoare, un Franz Rosenzweig, cu a sa *Stern der Erlösung* (= *Steaua mântuirii*), un Leo Baeck și, la un alt nivel, Chagall. Dar chiar dacă toți cei menționați au tradus iudaismul nealterat, nediluat, într-o limbă accesibilă și pe înțelesul occidentalilor de astăzi, particularitatea lui Buber devine cu atât mai vizibilă în cercul lor: arta sa a tectonicii și a strategiei intelectuale, combinația unui simț subtil pentru ceea ce este corect, dar și pentru ceea ce este necesar și pentru ceea ce este suportabil, pentru greutatea specifică a ideilor, cu cunoașterea relațiilor și distanțelor lor spirituale, a constelațiilor pe care le formează unele cu altele,

a sistemului echilibrelor lor, a rețelei de coordonate în interiorul căreia trebuie să plasăm figura pe care încercăm să i-o conturăm din propria lui genialitate. O figură precis calculată, până la urmă foarte simplă și monumentală, care rezistă ferm sub toate aspectele, în care este greu de descoperit un punct slab, cu excepția, poate, a celui care va constitui subiectul nostru. Privirea noastră urmărește ambele: figura spirituală individuală și ambianța în care trebuie plasată. O anumită obiectivitate evreiască: „Important este să știi cât de cumplit de greu este – și totuși să crezi, să crezi oricum. Acesta a fost sentimentul meu de bază din tinerețe. O neferică de a vedea, fără optimism și fără pesimism.”¹ „Nu sunt un vizionar, dar cred că sunt un om care vede.”² „Nu am [...] nicio «doctrină». Am numai funcția de a evidenția astfel de realități.”³ Dacă Toma de Aquino plasa propriile sale acțiuni sub deviza *sapientis est ordinare*, ordonarea este lucrarea celui înțelept, această deviză i se poate aplica în felul său și lui Buber: ce este valabil în tradiția evreiască, ce s-a pierdut? Unde poate găsi piciorul un teren sigur? Ce înseamnă pentru noi astăzi originile evreiești, ce înseamnă pentru noi Moise, Legea,

¹ *Kampf um Israel. Reden und Schriften 1921-1932* (Berlin 1933) 274.

² *Ibid.* 299.

³ *Gog und Magog* (Heidelberg 1949) 407 – Cf. *We III*, 1261.

împărăția, profetia, apocaliptică? Ce este pentru noi rabinismul, ce este Cabala, ce este Spinoza, ce este Mendelssohn? Ce sunt hasidimii? Dar ce este și Marx, ce este Freud? Care este sensul sionismului? Ce greutate specifică au marii gânditori și poeți care mișcă spiritualitatea zilelor noastre? O certitudine în trasarea liniilor care nu lasă nimic la întâmplare, nici măcar jocul devenirii vieții: chiar și noutatea adăugată trebuie să se dovedească a fi o dezvoltare a ceea ce există deja; nimic nu este luat înapoi. Nu este vorba despre experimente discutabile, ci despre ceea ce poate fi întotdeauna verificat aici și acum în realitate. Toate rundele pe care un maestru de scrimă le-ar putea purta mental cu Buber se termină cu referirea lui la poziția evreiască în istoria reală. *Discursurile despre iudaism* ale lui Buber, care însoțesc lunga lui viață în transformări mereu noi ale acestei teme, sunt ca niște documente fondatoare pentru cauza evreiască în lume, indiferent dacă Israelul de astăzi (ca popor cosmopolit și ca țară) le recunoaște sau nu ca atare.

Pentru că ambiția lui Buber este aceea de a curăța ideea de evreu și de evreiesc de tot balastul ei istoric, de toată bizareria ei, dar și de toate neclaritățile și obscuritățile acumulate, și de a o prezenta lumii în actualitatea ei clară, făcută inteligibilă în cerința ei imposibil de ignorat: tocmai de aceea nici creștinul nu are de ales și nu îl poate evita. Din

miezul problemei, glasul lui Buber, indiferent dacă îi este sau nu simpatic ceea ce-i spune, îl constrânge să intre în dialog. Știm cât de precar a decurs acesta de la întemeierea Bisericii creștine, cât de mult s-a izolat iudaismul de ea, știm cum Biserica a întors spatele poporului răzvrătit; istoria apropiierilor și a relațiilor este în mare parte plină de neplăceri. Penitențele, persecuțiile și suferința impuse evreilor de creștinătate, care pentru ea erau în mare măsură o expresie a justiției punitive a lui Dumnezeu (și nu, așa cum ar fi fost mai creștinește gândit, o completare a misterul suferinței celui care a fondat Biserica pe crucea lui), indică neînțelegeri profunde și scurtecircuite teologice. Acea lumină eshatologică extraordinară care cade asupra lui Israel din capitolul 11 al *Epistolei către Romani* nu a fost văzută; a strălucit o singură dată la Origen⁴, pentru a fi curând din nou întunecată. Nu era aceeași lumină care a pătruns în ghetouri și le-a deschis porțile cu Iluminismul și protestantismul liberal; o înțelegere pe baza tezei conform căreia Isus a fost o persoană religioasă, înzestrată profetic, care a venerat, a purificat și spiritualizat religia părinților săi, a fost, desigur, ușor posibilă⁵ – dar ce

⁴ H. Bietenhard, *Kirche und Synagoge in den ersten Jahrhunderten*. Prelegere inaugurală, în: *Bern. Th. Zft.* 4 (1948) 174-192.

⁵ Gösta Lindeskog, *Die Jesusfrage im neuzeitlichen Judentum* (Uppsala 1938).

s-a câștigat prin aceasta? Se mai vorbea acum doar despre diferențe ne semnificative în domeniul filosofiei religioase. Se cădea de acord, chiar înainte de a începe dialogul; dar între vechea Sinagogă și vechea Biserică: unde s-a vorbit serios, chiar în ultimele secole? Dialogurile merită a fi purtate doar acolo unde sunt dificile și nu pot fi susținute decât în luptă. Atâta timp cât nu este vorba despre putere și superioritate, ci mai degrabă despre slujirea cauzei pe care fiecare o percepe ca fiind misiunea dată lui de Dumnezeu, nu se poate spune că duritatea acestei lupte ar fi vreodată o „ruptură în comunicare”, o încălcare a principiului dialogic. Există, totuși, în dialog situația „ultimatumului”, care se poate apropia foarte mult de o astfel de ruptură. Modul în care cei doi mari dialogiști ai vremii noastre, Buber și Jaspers, vorbesc cu Biserica catolică aruncă o lumină asupra acestui fapt. Concret, această situație nu poate însemna altceva decât reproșul făcut Bisericii că este incapabilă de dialog din cauza intoleranței ei dogmatice de nedepășit. Printre creștinii cu care a stabilit un contact real Buber menționează doar antidogmatici, ca să nu spunem doar liberali.⁶ Nu există printre ei niciun catolic. Și în timp

⁶ Rudolf Bultmann, Albert Schweitzer, Rudolf Otto, Leonhard Ragaz, în: *Zwei Glaubensweisen* (1950) 12-14. — Cf. *We I*, 658sq. — Postfața la ediția din 1954 a scrierilor despre

ce din partea liberală s-au publicat o mulțime de lucruri valide despre opera de filosofie religioasă a lui Buber⁷, de partea catolică recolta este și rămâne slabă.⁸ Cu toate acestea se poate spune că Buber nu

---

Principiul dialogic (*Schriften über das Dialogische Prinzip*) este și ea iluminatoare.

⁷ În special marea monografie a lui Hans Kohn, *Martin Buber, sein Werk und seine Zeit, ein Versuch über Religion und Politik* (Hegner, Hellerau 1930), cu o istorie contemporană cuprinzătoare și bibliografie, cf. ediția a patra extinsă cu o prefață (Joseph Melzer, Köln 1961) și Maurice S. Friedmann, *Martin Buber, The Life of Dialogue* (The University of Chicago Press, Chicago, Ill. 1955, 1956), cu o bibliografie adăugată (în care există unele erori și omisiuni).

⁸ A se vedea în special *Rundbriefe zur Förderung der Freundschaft zwischen dem Alten und dem Neuen Gottesvolk — im Geiste der beiden Testamente*, în nr. 10 (1951) discutarea detaliată a cărții *Zwei Glaubensweisen* de către Karl Thieme; id., în nr. 12/15, un raport despre scrierile lui Buber și Scholem despre gnosticismul și hasidismul evreiesc. Pentru că Buber este încă puțin cunoscut în Franța, substanțialele *Cahiers Sioniens* publicate de Paul Démann NDS abia dacă au putut să scrie ceva despre el. — În ambele reviste menționate, ca și în *Judaica* și în noile anuare americane pentru apropierea iudeo-creștină *The Bridge*, sunt aduse în discuție multe aspecte ale dialogului dintre cele două popoare, pe care, din păcate, va trebui să ne abținem să le urmărim aici. A se mai vedea și prof. Karl Thieme, *Martin Buber als Interpret der Bibel*, în: *Zft. für Religions- und Geistesgeschichte* VI (1954) 64sq. Eugen Kogon și Karl Thieme, *Das Porträt: Martin Buber*, în: *Frankfurter Hefte* VI, 3 (März 1951) 195-200. Erich Przywara, *Judentum und Christentum*, în: *Ringel der Gegenwart* II (1929) 624-661; id., în: *Humanitas* (1952) 724 sq.

a refuzat în principiu niciun partener de dialog care i s-a prezentat ca atare.

Seriozitatea supremă a dialogului nu se referă la el, la omul-Buber, ci la cauza pe care o reprezintă. El o prezintă, o interpretează și o stilizează; dar ea se profilează în spatele lui mai mare decât el, enigmatică, întunecată și complexă. Iar creștinul catolic, care vorbește pentru Biserica lui: ce știe el ce măreție reprezintă – ca un pitic?! Ar fi rău dacă ar cunoaște și ar apăra numai – sau mai presus de toate – latura uman-vizibilă. Dar ce știe el despre taina poporului și a împărăției lui Dumnezeu, despre plinătatea lui Hristos, despre omenirea răscumpărată? Ce știe el despre relația dintre „rădăcina sfântă” și ramurile tăiate și cele altoite? Cum înțelege el tainicele cuvinte din Evanghelie ale Domnului despre Israel, care nu-l va mai vedea până când... Ca și predica lui Petru, care pare să-l lase pe Israel fără nicio speranță? Câte întrebări deschise în spatele creștinului, pentru care nu există soluții de-a gata! Cu încrederea deci că ambele părți se referă la ceva mai mare decât ele, putem începe o acțiune care omenește pare să lase puțină speranță. Dar dacă un Pavel și-a reluat mereu de la început lucrarea în Sinagogă, nu din dragoste, ci din ascultare, atunci această misiune va fi suficient de adânc înrădăcinată ca să fie de nedepășit.

Glasul originii

Cu siguranță ne putem întreba dacă în cele două mii de ani de la zilele lui Pavel creștinii au coexistat vreodată spațio-temporal cu poporul evreu, dacă au simțit vreodată că acesta li se adresează și îi afectează în creștinismul lor. Dacă pe undeva, chiar și pe departe, a existat ceva de genul unei situații dialogice între cele două „popoare”, care să fi presupus din partea creștinilor mai mult decât o dorință de a-l lumina pe fratele orb și încăpățânat și de a-l ajuta să vină pe calea cea bună: și anume, dacă a existat vreodată așteptarea de a auzi de la evreul viu ceva viu, nu doar transmis prin litera scripturii, ceva ce nu poate fi separat de glasul viu, ceva vindecător, poate extrem de necesar. Premisa generală pare să fi fost însă aceasta: nerecunoscându-l pe Hristos ca Mesia al lor, evreii și-au pierdut misiunea, cărțile care le aparținuseră până acum doar lor au trebuit să le predea în administrarea reprezentanților noului popor al lui Dumnezeu, iar toate prerogativele care le reveneau în virtutea alegerii lor au fost

transferate Regelui-Mesia. Odată cu împlinirea dăruită creștinilor, toate făgăduințele intră și ele în posesia lor: lor le aparțin vechile Scripturi, pentru că numai ei sunt capabili să le citească așa cum au fost intenționate: ca mărturie despre Hristos; la el este viața veșnică și face o eroare cel care „socotește că în Scripturi are viață veșnică” (Ioan 5,39). Dar nu-ul pe care evreii l-au spus împlinirii lor determină retroactiv imaginea creștină despre Vechiul Legământ și îl împarte în două părți inegale: masa celor cu „cerbicie”, a celor care spun dintotdeauna și dinainte *nu*, care „nu pot auzi” deloc cuvântul lui Hristos, al căror tată nu este Avraam, ci diavolul (Ioan 8,44); despre ei spune Augustin, referindu-se la Matei 23: „De ce să vină peste ei sângele (profeților) care au trăit cu mult înainte de a se naște aceștia, dacă nu pentru că ei formează un singur neam, un aluat, o masă de nelegiuiri, legați unii de alții prin imitație? [...] Căci ei n-au purtat cuvântul lui Dumnezeu în ei înșiși, ei l-au avut doar în cărțile pe care le citeau.”¹ Pe de altă parte, mesagerii lui Dumnezeu și aleșii, care cred dinainte în Hristos, dau indicii despre el, mor pentru el și sunt deja în secret mădulare ale Bisericii viitoare. Cuvântul și lucrarea lor aparțin astăzi în mod

deschis creștinismului, pe când ceilalți au cel mult funcția de a arăta prin existența lor printre neamuri ceea ce au pierdut, mărturisindu-l astfel. „De aceea poporul acela a fost alungat din stăpânirea sa și împrăștiat în lume, ca să fie silit să devină mărturisitorul acelei credințe al cărei dușman este. După pierderea templului, a jertfei, a preoției și chiar a regatului, nu își mai păstrează decât într-o rămășiță săracă a vechilor sacramente numele și naționalitatea, [...] așa cum și-a primit Cain semnul, ca nimeni să nu îl ucidă pe cel care din invidie și mândrie l-a ucis pe fratele cel drept.”² Cum ar putea, din spațiul acestor oameni eliberați deja de mai înainte din legământul lui Dumnezeu și „cufundați acum într-un somn adânc și amorțitor”³, să le mai parvină creștinilor vreun sunet care să-i atingă în credința lor? „Oricine a degenerat de la credința lui Avraam a pierdut descendența lui Avraam. Evreii au degenerat, deci au pierdut-o; noi am devenit imitatori, noi am câștigat-o.”⁴ Atât de mult nu se mai poate aștepta nimic de la evrei, încât nu merită defel să ascultăm ceea ce au de spus astăzi; căci dacă Hristos nu este, nu este absolut nimic.

² Id., *Sermo 201* (PL 38, 1032).

³ Id., *Tractatus adversus Judaeos* c. 8 (PL 42, 59).

⁴ Id., *Enarrationes in Psalmos* 148, n. 17 (PL 37, 1948).

¹ Augustin, *Contra Adversarium legis et Prophetarum*, 2 c. 5 (PL 42, 649).